

Prví poľnohospodári v Pezinku

Jedným z prvých víťazstiev človeka nad prírodou bol prechod z kultúry, založenej na love a zbere, na produktívne hospodárstvo. Človek donútil prírodu, aby mu poskytla statky potrebné na život bez toho, aby za potravu musel prejsť celé kilometre. Postupne sa z lovca menil na pestovateľa obilnín a chovateľa dobytky. Tento prechod sa priaznivo odzrkadlil aj na populačnom raste, vrcholilom v tzv. neolitickej kolonizácii, ktorá skoro po svojom vzniku zasiahla aj Slovensko. Mohutný prechod od lovu a zberu k poľnohospodárstvu bol oprávnené nazvaný neolitickou revolúciou. Prví poľnohospodári, postupne vytlačili rody zberačov a lovcov z úrodných sprašových oblastí, ktorých odlesňovaním získavali pôdu. V priebehu mladšej doby kamennej (neolitu) sa na území Slovenska vystriedalo niekoľko kultúr. Rozoznávame ich na základe materiálnej kultúry, najmä keramiky s charakteristickými znakmi, svojiskými pre každé obdobie.

Na základe dnešných vedomostí najstaršou zistenou kultúrou v chotári mesta je tzv. lengyelská kultúra (ak nerátame ojedinelý črep kultúry lineárnej keramiky, nájdený v priestore dnešného Hliniska), existujúca vyše okolo tisíc rokov. V Pezinku máme zachytené obe jej hlavné éry

- staršiu náležiacu do mladého neolitu a mladšiu zo začiatku eneolitu. Do priestoru širšieho okolia dnešného Pezinka zasahoval rozsiahly močiar Jurského Šúru, napájaný okolitými potokmi. V tejto situácii ľudia vyhľadávali pre sídliská hlavne vyvýšené oblasti. K nálezom staršieho obdobia kultúry (začína zhruba v roku 3800 pred n.l.) patrili artefakty nad Hliniskom tehelne a najskôr i masívny sekeromlat s otvorom na porisko z intravilánu Grinavy (môže byť dokonca i starší). Ďalšie nálezy z tohoto obdobia pochádzajú tiež z Mladoboleslavskej ulice, z priestoru farského kostola. Na rozdiel od mladšieho obdobia sa keramiká tohto obdobia častejšie zdobila dekoratívnym maľovaním. Početné plastiky dokladajú aj bohatý duchovný život týchto roľníkov. I na Slovensku v tomto čase stavali kruhové stavby tzv. rondely, ktoré mali ceremoniálny charakter, slúžili na astronomické sledovanie ročných období, ktorých poznanie využívali v poľnohospodárstve.

Mladšie obdobie lengyelskej kultúry zastupuje tzv. ludanická skupina, patriaca už na začiatok neokamenej doby kamennej - eneolitu (začína sa okolo roku 3300 pred n.l.). V tomto období sa rozšírila orba dreveným hákom ťahaným dobytkom, používanie voza, chov koní, osídlenie postúpilo do vyšších polôh. Dôležitý bol rozvoj výroby medených predmetov. Do

tejto skupiny artefaktov patrí unikátny nález medenej sekerky z priestoru bývalých vojenských kasární v Pezinku.

Ľud tejto skupiny si postavil svoju osadu opäť na terase nad dnešným Hliniskom, ktorú ľudia s obľubou využívali i v mladších obdobiach. Dve novoobjavené sídliská si vybudovali na terase potoka Saulak, jedno poniže cajlanského kostola, druhé v lokalite Bielenisko.

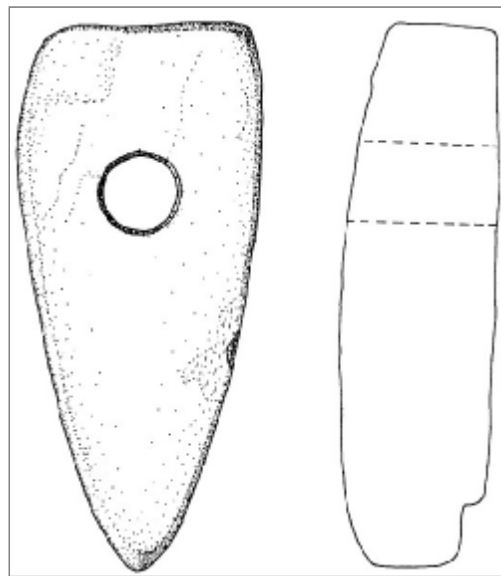
Ďalšie sídliskové nálezy, ktoré tiež azda patria do mladolengyelského obdobia, poznáme z Grinavy za železnicou (kamenná sekerka a sekeromlat).

Pozoruhodné nálezy sa predovšetkým objavili počas archeologického výskumu v roku 2004 vo vyššie spomenutej lokalite Bielenisko. V zahlbenej chate (porušenej výstavbou inžinierskych sietí) sa objavili doklady tkáčskej výroby - dva prasleny a fragment záväzia tkáčskeho stavu. Zaujima-

vé však boli hlavne nálezy keramiky efektne zdobenej rytým ornamentom (tzv. brázdnený vpich), ktoré datujú sídlisko na samý záver ludanickej skupiny.

Doklady po výzdobe brázdneného vpichu sme zachytili i v ďalšej skúmanej lokalite Pri suchom potoku, v extraviláne Grinavy. Tieto však už patria do počiatkov nasledujúcej, stredoneolitickej badenskej kultúry (začína sa okolo roku 2800 pred n.l.).

**Július Vavák
Peter Wittgrüber
Malokarpatské múzeum
Mestské múzeum**

Sekeromlat z Grinavy.

Menoslov mestskej rady z roku 1747 na plátne

Stála expozícia dejín mesta Pezinka v Malokarpatskom múzeu je známa širokej verejnosti svojimi jedinečnými exponátmi. Od kolekcie portrétov Habsburgovcov, cez mestské truhlice, bubon mestského hlásnika až po volebnú urnu pre členov mestskej rady. V súčasnosti je veľmi komplikované objaviť nové exponáty z dejín mesta, do zbierok prichádzajú prácu múzejníkov predovšetkým predmety z konca 19. a 20. storočia, archívny materiál, prípadne archeologické nálezy z tejto lokality. Múzeá na Slovensku riešia klasický problém množstva vzácných exponátov, ktoré si však vyžadujú finančne náročné odborné reštaurátorské ošetrovanie alebo konzerváciu. Úlohou múzeí okrem sprístupňovania histórie je tiež ochraňovanie, to znamená ošetrovanie a uchovanie predmetov pre ďalšie generácie. Táto úloha je dlhodobou prioritou Malokarpatského múzea. V nedávnom období sa podarilo realizovať viaceré projekty na reštaurovanie, predovšetkým z expozície dejín mesta. Preto dávame do pozornosti tento článok ako pozvánku znovu si pozrieť staršiu expozíciu s obnovenými exponátmi, ktorým

reštaurovanie dalo novú podobu nielen umeleckú, ale hlavne autentickú. Pretože množstvo obrazov a predmetov v expozícii bolo pôvodne neodborne a laicky reštaurovaných a ich pôvodný výraz a význam sa strácal.

Z toho dôvodu za pozornosť stojí známe výtvarné dielo z dejín mesta v novom šate. Exponát súvisí s dejinami mestskej správy a jej jednotlivými členmi. Ide o písomný dokument na plátne, tzv. Menoslov mestskej rady z roku 1747. Autorom je neznámy slovenský maliar 18. storočia. Genéza tohto diela sa začína s tým výročím udeľením titulu slobodného kráľovského mesta Pezinku (1647). Vtedy sa rozhodla mestská rada zvečniť svoje mená takýmto spôsobom na plátne. Celá plocha obrazu je posiatá menami členov rady, od richtára po

mestského kapitána. Pôvodne bol text a podklad zosivnutý a nečitelný, dnes žiaria mená konšelov v plnej sýtosti a jasnosti. Reštaurovanie odhalilo, že pôvodne bol text

obrazu orámovaný maľovaným dekoratívnym pásom s rastlinným ornamentom, ktorý nebol viditeľný pred reštaurovaním. Reštaurátorke maľby Mgr. art Nore Hebertovej sa podarilo odhaliť pod nánosmi prachu a iných nečistôt časť dekoratívnych prvkov, ale zachovali sa len vo fragmentárnej podobe. Niektoré mená na obraze neboli čitateľné a úplné, po konzultácii s historikom múzea Martinom Hrubalom sa podarilo mená doplniť a na obraze tak môžeme čítať presné znenia mien jednotlivých konšelov v latinskom jazyku. Richtárom v tom období bol Michal Nagh. Okrem neho sú na obraze zvečnené mená dvanástich členov mestskej rady a štyroch zamestnancov mesta (notár, fiškál, vice-notár a tribun ľudu). Záver menoslovu patrí vete: „**Nech sú večne živí páni senátori vykonávajúci svoj úrad a šesťdesiatí mešťania. Dňa 14 mesiaca júna.**“ Tak sa až na takmer 260 rokov zachovali v živosti a dnes po reštaurovaní v úplnej žiarivosti a jasnosti mená významných činiteľov mesta Pezinka.

**Vladimíra Büngerová
Malokarpatské múzeum
v Pezinku**

Menoslov mestskej rady z r. 1747.